РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА

МИНИСТЕРСТВО ЗА КУЛТУРА

Предлагач: Владата на Република Македонија

Претставници:***м-р Елизабета Канческа-Милевска,*** министер за култура и член на Владата на Република Македонија,

Драган Недељковиќ, заменик на министерот за култура

Повереник: ***Драгана Ќурчиоска,*** Раководител на Сектор

ПРЕДЛОГ ЗА ДОНЕСУВАЊЕ НА ЗАКОН ЗА ПРОГЛАСУВАЊЕ НА СТАРАТА СКОПСКА ЧАРШИЈА ЗА КУЛТУРНО НАСЛЕДСТВО ОД ОСОБЕНО ЗНАЧЕЊЕ СО ПРЕДЛОГ НА ЗАКОН

Скопје, септември, 2008 година

Уставна основа за донесување на законот што се предлага е член 68 став 1 алинеја 2 од Уставот на Република Македонија, според кој Собранието на Република Македонија донесува закони, а во врска со член 56 од Уставот на Република Македонија.

II - ПРИЧИНИ ПОРАДИ КОИ ТРЕБА ДА СЕ ДОНЕСЕ ЗАКОНОТ

Со новиот матичен закон од предметната област - *Zakonot za za{tita na kulturnoto nasledstvo* („Службен весник на РМ" бр.20/04 и 71/04), што се применува од 1 јануари 2005 година, меѓу другото, е утврден *preoden re`im* во поглед на *spomenicite na kulturata* што биле ставени под заштита според старите прописи. Имено, според член 175 став 2 од Законот, *spomenicite na kulturata* чие својство е утврдено со решение на надлежниот завод за заштита на спомениците на културата според прописите што важеле до денот на примената на новиот закон, остануваат под заштита како *kulturno nasledstvo,* до завршувањето на постапката за нивна *revalorizacija* во согласност со новиот закон. Според ставот 3 од истиот член од Законот, пак, *revalorizacijata na nedvi`nite spomenici na kulturata* треба да се изврши *vo rok od tri godini* од денот на примената на Законот, односно најкасно до крајот на 2007 година. Со други зборови, тоа значи дека сите *za{titeni dobra* со статус на *spomenici na kulturata,* стекнат врз основа на *re{enie* на надлежниот завод, сега се под *preoden re`im* и имаат статус на *nekategorizirano kulturno nasledstvo,* односно *kulturno nasledstvo* што треба да биде *revalorizirano* во законски определениот рок. Во случајот, таков *privremen status* има и *Starata skopska ~ar{ija,* чие својство на *spomenik na kulturata* било утврдено со *re{enie* на надлежниот завод - *Zavodot za za{tita na spomenicite na kulturata na grad Skopje.* Во таа смисла, како основна причина за донесување на законот што се предлага е потребата од благовремено надминување на состојбата во поглед на *preodniot re`im,* односно *privremeniot status* на Старата скопска чаршија и нејзино подведување под режим на *trajna za{tita,* на начин пропишан со новиот закон.

Причина повеќе за донесување на законот што се предлага претставува и потребата од *oficijalizirawe na protektorskiot status na Starata skopska ~ar{ija,* изразен преку нејзината *kategorizacija* според *zna~eweto* што го има. Имено, еден од клучните елементи на новиот национален модел на заштита е самата *kategorizacija na kulturnoto nasledstvo.* Станува збор за определување на степенот на значење на културното наследство во јавен интерес, во функција на пропишување соодветен режим на заштита, утврдување на приоритетите во заштитата, разграничување на надлежностите и примена на ратификуваните меѓународни договори.

Законот што се предлага треба да се донесе и поради потребата од *redefinirawe na vrednostite i granicite na Starata skopska ~ar{ija* како *za{titena spomeni~ka celina,* вклучувајќи го и определувањето на нејзините *kontaktni zoni*, што сега не постојат. Всушност, станува збор за потребата од сообразување на правната со фактичката состојба на *Starata skopska ~ar{ija,* гледана во контекст на новите стратегии на заштита: *strategijata na integriranata za{tita* и *strategijata na odr`liv razvoj*. Наедно, како причина треба да се смета и потребата од решавање на отворените прашања во врска со *upravuvaweto* со предметната *za{titena spomeni~ka celina.*

Донесувањето на законот што се предлага како потреба се должи на новите системски промени во поглед на воспоставувањето на самата заштита. Така, наместо *utvrduvawe svojstvo spomenik na kulturata* со донесување *re{enie* од страна на надлежниот завод за заштита на спомениците на културата, со новиот матичен закон се утврдени повеќе начини, односно облици на воспоставување на заштитата од страна на повеќе надлежни државни органи. Еден од тие нови облици на воспоставување на заштита е институтот *prog-lasuvawe* на некое добро за *kulturno nasledstvo* од соодветната *kategorija.* Во таа смисла, по правило*, akt za proglasuvawe kulturno nasledstvo od osobeno zna~ewe* (одлука) донесува Владата на Република Македонија, по предлог на Министерството за култура и мислење на Националниот совет за културно наследство (член 41 став 2 од Законот). По исклучок, на предлог на Владата, одредени недвижни добра што претставуваат *spomeni~ka celina* или *kulturen predel* можат да бидат *proglaseni so zakon.* Во случајот, со оглед дека станува збор за *spomeni~ka celina* како вид *nedvi`no kulturno nasledtvo,* нема правни пречки, *proglasuvaweto na Starata skopska ~ar{ija za kulturno nasledstvo od osobeno zna~ewe* да се изврши со *akt za za{tita* од рангот на *zakon.* Всушност, донесувањето на таков вид акт се смета дека е најцелесообразно решение, со оглед дека станува збор за *za{titeno podra~je* што се карактеризира со висока динамика на правни и други промени, сложени правни односи од различен вид и нагласена потреба од подоследна примена на основните протектолошки стандарди.

Се цени дека со донесувањето на законот што се предлага ќе се обезбеди повисок степен на индивидуализација на спомeничката целина што е предмет на заштита како и дека самиот закон како акт за заштита ќе претставува дополнителна основа за практично остварување на посебната заштита на истата.

III - ОСНОВНИ НАЧЕЛА ВРЗ КОИ СЕ ЗАСНОВУВА ЗАКОНОТ

Законот чие донесување се предлага се засновува врз следните основни начела:

- заштита на културното наследство според неговите вредности, значење и степен на загрозеност, без оглед на времето, местото и начинот на создавањето или кој го создал и во чија сопственост или владение се наоѓа, како и без оглед дали е од световен или религиозен карактер и на која конфесија припаѓа или дали е запишано во јавните книги од областа на заштитата;
- посебна заштита на културното наследство од особено значење како добро од општ интерес за Република Македонија;
- интегрирана заштита на културното наследство;
- користење и ревитализација на културното наследство според неговата природа и намена, во научно основани граници;
- управување со ризиците на кои е изложено културното наследство;
- активна улога на имателите на културното наследство, локалните власти и невладините организации од областа на спомeничката дејност.

IV - СОДРЖИНА НА ЗАКОНОТ

Содржината на законот чие донесување се предлага е во форма на Предлог на закон.

V ПРЕДЛОГ ЗА ДОНЕСУВАЊЕ НА ЗАКОНОТ ПО СКРАТЕНА ПОСТАПКА

Со оглед на фактот дека Законот чие донесување се предлага не е сложен ниту обемен, во согласност со член 152 став 1 од Деловникот за работа на Собранието на Република Македонија се предлага Предлогот на законот да се разгледа на истата седница на Собранието на Република Македонија на која ќе се разгледува и Предлогот за донесување на закон.

СОДРЖИНА НА ПРЕДЛОГОТ НА ЗАКОНОТ
ЗА ПРОГЛАСУВАЊЕ НА СТАРАТА СКОПСКА ЧАРШИЈА
ЗА КУЛТУРНО НАСЛЕДСТВО ОД ОСОБЕНО ЗНАЧЕЊЕ

ОПШТИ ОДРЕДБИ

Член 1

Старата скопска чаршија која претставува споменичка целина, се прогласува за културно наследство од особено значење, поткатегорија - големо значење.

Со прогласувањето на споменичката целина Старата скопска чаршија за културно наследство од особено значење се овозможува:

- трајно зачувување на историските, уметничките, архитектонските, урбанистичките, амбиенталните, етнолошките, социолошките и другите научни и културни вредности, како и автентичноста, единственоста, разновидноста, интегралноста, староста и други својства, содржини и функции;
- создавање на поволни услови за опстанок и задржување на интегритетот на сите податоци што ги носи во себе како сведоштво;
- ширење на сознанија за нејзините вредности, значење и улога во културната идентификација;
- оспособување да служи за задоволување на културните, научните, едукативните, естетските, економските, туристичките и другите потреби на граѓаните, како и
- спречување на дејствија, појави и влијанија со кои се врши или може да настане оштетување или деградирање.

Споменичката целина "Стара скопска чаршија" настаната во периодот од XV до XX век врз урбана структура што потекнува од XI век, како културно наследство од особено значење е добро од општ интерес за Република Македонија и ужива посебна заштита во согласност со овој закон, Законот за заштита на културното наследство и друг закон.

Член 2

Споменичката целина „Стара скопска чаршија" (во натамошниот текст – Стара скопска чаршија) се наоѓа на подрачјето на општините Чаир и Центар и го зафаќа просторот со координати X: 21° 26' 15"-84" и Y: 42° 00' 08"-56", со вкупна површина од 11ха 58 ари и 14,71 $м^{2}$.

Член 3

Старата скопска чаршија ги има следните граници:

Исток - започнува од пресечната точка на оската на ул. „Самарџиска" и оската на ул. „192" и оди по права континуирана линија кон југ по оската на ул. „192", до пресекот со оската на улицата „Битпазарска" (КП 13758). Границата на споменичката целина во овој потег се движи на југ, опфаќајќи ги објектите кои ја формираат уличната фасада од источната страна на улицата „Битпазарска", по следниот редослед: по источната страна на улицата „Битпазарска" КП 13785, до спојот со северната граница на КП 7596, продолжува по КП бр. 7596 (по северна и источната страна на КП), 7597 (по источната страна на КП), 7605 (по

северната, источната и јужната страна на КП), 7601 (по источната страна на КП), 7602 (по источната страна на КП), 7603 (по источната страна на КП), 8999 (по северната, источната и јужната страна на КП), 9000 (по источната страна на КП), 9002 (по источната страна на КП), 9003 (по источната страна на КП), 9006 (по северната и источната страна на КП), 9007 (по источната страна на КП), 9008 (по источната страна на КП), 9009 (по источната страна на КП), 9012 (по источната страна на КП), 9014 (по северна, источна и јужна страна на КП), ја сече ул.113 (КП 8992) и продолжува по 8991 (по источната страна на КП) до пресекот со оската на ул.191 (КП 8967), оди кон исток до пресек со источната граница на КП 8955 и продолжува по 8955 (по источната и јужната страна на КП), 8959 (по источната и јужната страна на КП), ја сече ул. 190 (КП 8943) и продолжува по КП 8891/6 (по источната и јужната страна на КП). Границата продолжува по источната страна на улицата 'Битпазарска" (источна граница на КП 13758) кон југ, изземајќи ги објектите на КП 8911, 8910, 8909, 8908, 8907, 8906, 8905/1 и 8905/2 и 8901. Во продолжение, границата се протега по градежната линија на западната фасада на објектот стоковна куќа Илинден (КП 8901), односно по источната граница на КП 13758, и кон југ продолжува по права линија до пресечната точка со јужната граница на КП 13758.

Југ - започнува од пресечната точка на источната со јужната граница на КП 13758, продолжува кон запад по јужната граница на КП 13758, се движи праволиниjски до јужната граница на КП 9486 (ул. „Теодосиј Гологанов"), продолжува по јужната граница на КП 9503/2, а завршува во истиот правец на 13 метри кон запад, од пресечната точка на јужната и северната граница на КП 9503/2.

Запад - започнува од пресекот дефиниран на 13 м. кон запад од пресечната точка на јужната и западната граница на КП 9503/2, кон север границата под агол од 90 степени продолжува низ КП 9493/1, се до спојот со оската на улицата "Самоилова" (КП 13678), се движи по оската на улицата "Самоилова" (КП 13678**)** до пресекот со оската на улицата „Прохор Пчински" (КП 13725), продолжува по оската на улицата „Прохор Пчински" (КП 13725) до пресекот со оската на улицата „Јосиф Михајловиќ",

Север - започнува од пресекот на оската на ул. „Прохор Пчински" и оската на ул. „Јосиф Михајловиќ", се протега по оската на улицата „Јосиф Михајловиќ" до пресекот со улицата „Дрварска", продолжува по оската на улицата „Дрварска" до пресекот со улицата „Ковачка", се движи по оската на улицата „Ковачка" до пресекот со улицата „Самарџиска" и оди по нејзината оска до пресекот со улицата „192".

Член 4

Старата скопска чаршија има три контактни зони, и тоа: контактна зона „Мавровка", контактна зона "Мост" и контактна зона „Дуќанџик", со вкупна површина на тие зони од 23 ха 46 ари 47,11 м^2.

Контактната зона „Мавровка" зафаќа вкупна површина од 7 ха 9 ари 52,32 м^2 и ги има следните граници:

Исток - започнува од пресекот на улицата „Битпазарска" со булеваротот „Крсте Мисирков", се движи по оската на булеварот „Крсте Мисирков" (КП 13780) до пресекот со оската на булеварот „Гоце Делчев".

Југ -започнува од точката дефинирана со пресекот на оската на булеварот „Крсте Мисирков" (КП 13780) со оската на булеварот Гоце Делчев", се движи по оската на булеварот „Гоце Делчев" (КП 13787) до пресекот со продолжението од западната граница на КП 8901;

Запад - започнува од пресекот на оската на булеварот „Гоце Делчев" (КП 13787) со продолжението од западната граница на КП 8901, се движи кон север по западната граница на КП 8901, минува по западната граница на КП 8905/1, 8906, 8907, 8908, 8909 и 8910, продолжува по северната и по западната граница на КП 8891/1 (дел од новопроектираната улица „Стив Наумов"), ја сече ул.„190" (КП 8943) и се движи по нејзината северна граница кон исток, свртува кон север по западната граница на КП 8957, се движи по северната граница на КП 8957 и КП 8955, продолжува по западната страна на КП 8951, ја сече ул.„190" (КП 8943) и оди по јужната граница на КП 8989 и КП 8990, продолжува по јужната и западната граница на КП 8986, ја сече улицата „113" (КП 8992), продолжува по западната граница на КП 9005 и 9004, оди по западната и северната граница на КП 8998/2, продолжува по западната и јужната граница на КП 7606, по северната и западната граница на КП 7604, продолжува по северната граница на КП 7594 кон исток до пресечната точка на оската на ул. „Битпазарска" (КП 13758) и оската на ул. „192".

Север - се протега по оската на улицата „Битпазарска" (КП 13758), од пресекот со ул. „192" до пресекот со булеварот „Крсте Мисирков".

Контактната зона „Мост" зафаќа вкупна површина од 6 ха 59 ари 3,52 м^2 и ги има следните граници:

Исток – започнува од пресечната точка на западната граница на КП 8901 со северната граница на булеварот „Гоце Делчев" (КП 13787), ортогонално продолжува кон југ до пресекот со источната граница на КП 9509 (која се поклопува со градежната линија на западната фасада на објектот на МНТ), продолжува по источната граница на КП 9509 до пресекот со нејзината јужна граница.

Југ и запад – започнува од пресечната точка на источната и јужната граница на КП 9509, продолжува по јужната граница на КП 9509 и оската на ул. „Питу Гули" (КП 9520) кон запад до пресекот со оската на ул.„Маршал Тито" (КП 13829), од таа точка продолжува по оската на ул. „Иљо Војвода" до пресекот со оската на булеварот „Гоце Делчев"(КП 13787).

Север – започнува од пресечната точка на оската на ул.„Иљо Војвода" и оската на булеварот „Гоце Делчев" (КП 13787), оди кон исток по оската на булеварот „Гоце Делчев" во должина од 240 м., за да продолжи по северната граница на булеварот „Гоце Делчев" до пресечната точка со западната граница на КП 8901.

Контактната зона „Дуќанџик" зафаќа вкупна површина од 9 ха 77 ари 91,27 м^2 и ги има следните граници:

Исток - започнува од пресекот на оската на десниот крак од раскрсницата на бул. „Југославија" со оската на булевар „Крсте Мисирков", се протега на југ по оската на булеварот „Крсте Мисирков" до пресекот со оската на улицата „Битпазарска".

Југ - започнува од пресекот на оската на булеварот „Крсте Мисирков" и оската на ул. „Битпазарска", продолжува на запад по оската на ул. „Битпазарска" до пресекот со оската на ул.„192", се движи по оската на ул.„192" до пресекот со оската на ул. „Самарџиска". Границата продолжува по оската на

ул.„Самарџиска” до пресекот со ул.„Ковачка”, континуирано оди по оската на ул.„Ковачка” до пресекот со оската на ул. „Дрварска”, оттаму се движи по оската на ул. „Дрварска” до пресекот со оската на ул. „Јосиф Михајловиќ”, продолжува по оската на ул. „Јосиф Михајловиќ” до пресекот со оската на ул. „Прохор Пчински”, оди по оската на ул. „Прохор Пчински” се движи до пресекот со оската на ул.„Самоилова”.

Запад - започнува од пресекот на оската на ул. „Прохор Пчински” со оската на ул. „Самоилова”, се протега по оската на улицата „Самоилова” до пресекот со оската на ул. „Љуботенска”.

Север - започнува од пресекот на оската на ул. „Самоилова” со оската на ул. „Љуботенска”, се движи на исток по оската на ул. „Љуботенска”, ги сече ул. „Јоаким Крчовски” и ул. „Славеј Планина” до пресекот со северната граница на КП 5848 и 5847, продолжува по северната граница на КП 5848 и 5847 до пресекот со оската на ул. „Прохор Пчински”, продолжува по оската на ул. „Прохор Пчински” до пресекот со оската на ул. „Дрварска”, продолжува по оската на ул. „Дрварска”, ја сече ул. „Алберт Станиќ” продолжува по северната граница на ул. „Дрварска” (КП13754) до спојот со северната граница на КП 6172. Оттаму се движи кон исток по северната граница на КП 6172 и КП 6186 (Театар на народностите) до пресечната точка со оската со ул. „192”, продолжува по оската на ул. „192” до пресекот со оската на ул. „124”, се движи по оската на ул. „124” до пресекот со оската на десниот крак од раскрсницата на бул. „Југославија” и продолжува до пресекот со оската на булевар „Крсте Мисирков”.

Старата скопска чаршија на западната страна се граничи со заштитеното добро „Скопска тврдина” и нема контактна зона на таа страна.

Член 5

Границите на Стара скопска чаршија и на нејзините контактни зони во смисла на членовите 3 и 4 од овој закон (во натамошниот текст: заштитено подрачје), Агенцијата за катастар на недвижности ги нанесува на геодетска подлога во размер 1:1000.

Органот од став 1 на овој член, за секоја катастарска парцела што се наоѓа во границите на заштитеното подрачје, во катастарската евиденција и документација става забелешка дека е составен дел на Стара скопска чаршија како културно наследство од особено значење, а за секое посебно заштитено добро во границите на заштитеното подрачје, и дека има статус на културно наследство од соодветната категорија утврден со актот за неговото прогласување.

Границите на заштитеното подрачје од став 1 на овој член не може да се менуваат со просторен и урбанистички план ниту со друг вид акт, освен со акт за заштита или акт за промена, во согласност со прописите за заштита на културното наследство.

Член 6

Заради заштита, уредување, ревитализација и рационално користење на Старата скопска чаршија и нејзините контакти зони општините Чаир и Центар донесуваат детални урбанистички планови за подрачјата од нивна надлежност, кои се во рамките на заштитеното подрачје.

Плановите од став 1 од овој член се изработуваат врз основа на заштитно-конзерваторски основи, изготвени од Националната установа-Конзерваторски центар-Скопје.

Одобрените заштитно - конзерваторски основи од став 2 на овој член се вградуваат во урбанистичките планови во согласност со прописите за урбанистичко планирање, заштита на културното наследство и овој закон.

Плановите од став 1 од овој член е потребно да бидат усогласени со Програмата од член 11 на овој закон.

Член 7

Во Старата скопска чаршија не смее:

1. да се менува постојната урбана структура, односно уличната мрежа, големината на блоковите и парцелите, отворените простори и слично;
2. да се градат или внесуваат индустриски и слични капацитети што придонесуваат за присуство на разни форми на загадување;
3. да се подигаат меморијални споменици и спомен-обележја што не се поврзани со настанувањето и развојот на Старата скопска чаршија;
4. да се врши ископ на темели или подруми ниту да се изведува кој било друг вид земјани или градежни работи без претходно спроведување заштитни археолошки истражувања;

Непосредната заштита на Старата скопска чаршија се спроведува според деталните параметри за заштита на заштитеното подрачје утврдени со деталните урбанистички планови од член 6 на овој закон, како и според посебно пропишаните заштитно-конзерваторски услови, што се однесуваат особено на:

1. зачувување на пешачкиот карактер на Старата скопска чаршија, со исклучоци во поглед на посебниот режим за снабдување и за возилата со специјална намена;
2. задржување на постојната висина на објектите, формата на покривите и оригиналните покривни материјали, со задолжителна употреба на ќерамиди како покривен материјал кај новоградбите;
3. усогласување на висината, изгледот, бојата и другите параметри за новоизградените објекти, односно објекти што се градат на празни локации или на места на дотраени објекти без вредности, со оние на постојните соседни објекти;
4. затскривање на сите видови водови од инфраструктурата и инсталациите, односно обезбедување тие да не бидат видливи во просторот на Старата скопска чаршија и на уличните фасади;
5. употреба на квалитетно дрво за изработка на столаријата, наместо метал или пластифициран лим и постепено

отстранување односно заменување на употребените метални или пластифицирани профили на уличните фасади;
6. исклучување на можноста да бидат поставени и отстранувањето на веќе поставените потпирачи, телевизиски антени, репетитори, големи рекламни паноа и слично;
7. вклопување на фирми и други натписи, билборди, неонски реклами и друг вид рекламирање, сообраќајни знаци, споменичка сигналитика, осветлување, поплочување и друг вид опремување на улиците и другите отворени простори;
8. задржување и одржување на постоечките основни функции на Старата скопска чаршија и враќање на некои изворни функции или давање нови, современи функции на некои објекти, ако таквите функции се компатибилни со нивната природа и карактерот на споменичката целина;
9. заштитување на Старата скопска чаршија од секакви оштетувања, особено од оние што се резултат на несоодветно користење;
10. преземање превентивни и корективни мерки против деструктивните ефекти на бучава, удари и вибрации предизвикани од машини и возила;
11. вршење на конзерваторско-реставраторските и другите работи на непосредна заштита врз научна основа.

Член 8

Во контактните зони на Старата скопска чаршија не смее:

1. да се градат или внесуваат индустриски и слични капацитети што придонесуваат за присуство на разни форми на загадување;
2. да се врши ископ на темели или подруми ниту да се изведува кој било друг вид земјани или градежни работи без претходно спроведување заштитни археолошки истражувања;
3. да се менува уличната мрежа доколку со тоа се нарушува или оневозможува функционалната комуникација со Старата скопска чаршија;
4. во непосредна околина на Старата скопска чаршија да се градат објекти чија локација, габарит и изглед непосредно влијаат на Старата скопска чаршија;
5. да се обликуваат отворните простори на начин на кој ќе се деградира или нагрдува автентичноста на Старата скопска чаршија и на заштитеното подрачје во целина.

Непосредната заштита во контактните зони се спроведува според деталните параметри за заштита на заштитеното подрачје утврдени со деталните урбанистички планови од член 6 на овој закон, како и со преземање на дејствија кои треба да бидат во интерес на обезбедување просторна кохезија на Старата скопска чаршија со нејзиното непосредно опкружување, со што ќе се овозможи одржлив развој и просторна поврзаност на различните по содржина и вредност делови на заштитеното подрачје.

Член 9

Општините Чаир и Центар и нивните органи и јавни служби се одговорни за спроведување на мерки и активности во Старата скопска чаршија во рамките на нивните надлежности утврдени со овој и друг закон.

Имателите на културното наследство во рамки на Старата скопска чаршија се одговорни за одржувањето, чувањето, почитувањето и правилното користење на културното наследство во Старата скопска чаршија.

Националната установа-Конзерваторски центар-Скопје е одговорна за преземање на заштитно-конзерваторски мерки во Старата Скопска чаршија, согласно Законот за заштита на културното наследство.

НАЦИОНАЛЕН СОВЕТ ЗА РЕВИТАЛИЗАЦИЈА НА СТАРАТА СКОПСКА ЧАРШИЈА

Член 10

Заради координирно реализирање на заеднички иницијативи, акции или проекти за заштита, уредување, користење и ревитализација на Старата скопска чаршија, Владата на Република Македонија основа Национален совет за ревитализација на Старата скопска чаршија, како координативно и советодавно тело на Владата на Република Македонија (во натамошниот текст:Национален совет).

Националниот совет е составен од претседател и 10 членови и тоа:

1. еден претставник од редот на истакнати поединци од областа на заштитата на културното наследство и сродните области,
2. еден претставник од Исламската верска заедница,
3. еден претставник од Македонската православна црква,
4. двајца претставници од општината Чаир
5. еден претставник од општината Центар,
6. еден претставник од Здружението на занаетчиите-Чаир,
7. еден претставник од Националната установа-Национален Конзерваторски центар-Скопје,
8. еден претставник од Националната установа-Конзерваторски центар-Скопје,
9. еден претставник од Јавното претпријатие за станбен и деловен простор на Република Македонија-Скопје и
10. еден претставник од Управата за заштита на културното наследство.

ПРОГРАМА ЗА РЕВИТАЛИЗАЦИЈА НА СТАРАТА СКОПСКА ЧАРШИЈА

Член 11

Заради оспособување на Старата скопска чаршија да служи за задоволување на културните, научните, едукативните, естетските, економските, туристичките и другите потреби на граѓаните, Владата на Република Македонија на предлог на Националниот совет, донесува Програма за ревитализација на Старата скопска чаршија.

Програмата од ставот 1 на овој член се донесува за период од пет години.

Програмата содржи и план за реализација.

НАДЗОР

Член 12

Надзор над спроведување на овој закон врши Министерството за култура.

Инспекциски надзор над спроведувањето на овој закон врши Министерството преку инспекторите за култура, во согласност со Законот за култура, и Управата за заштита на културното наследство, во согласност со овој и со Законот за заштита на културното наследство.

Во врска со примената на прописите за градење и просторно и урбанистичко планирање, надзор и контрола вршат органите надлежни за вршење на работите од областа на уредување на просторот.

ПРЕОДНИ И ЗАВРШНИ ОДРЕДБИ

Член 13

Деталните урбанистички планови од член 6 од овој закон ќе се донесат во рок од три месеци од денот на донесувањето на Програмата од член 11 на овој закон.

Член 14

Владата на Република Македонија го основа Националниот совет во рок од еден месец од денот на влегување во сила на овој закон.

Владата на Република Македонија ја донесува Програмата за ревитализација од член 11 од овој закон, во рок од шест месеци од денот на влегување во сила на овој закон.

Член 15

Овој закон влегува во сила осмиот ден од денот на објавувањето во „Службен весник на Република Македонија”.

VI - ОБРАЗЛОЖЕНИЕ

1. Оценка на состојбата во областа што треба да биде уредена со закон

Старата скопска чаршија, таква каква што е денес, настанала во периодот од XV – XX век врз делови на постара урбана структура на оската што ги поврзува камениот мост и манастирот „Св. Георги - Горгос" (што се наоѓал на местото на денешната Султан - Муратова џамија). Според нејзините типолошки карактеристики, таа спаѓа во категоријата сложени чаршии од средновековен ориентален карактер, што подразбира постоење на 1-2 главни улици на кои се надоврзуваат сплетови од помали специјализирани трговско-занаетчиски улици. Покрај дуќаните, во нејзиниот состав се наоѓаат и голем број профани и сакрални монументални објекти (анови, амами, џамии, црква, безистен и др.), што биле ставени под заштита како споменици на културата (вкупно 17 посебно заштитени добра).

Старата скопска чаршија како споменик на културата прв пат била ставена под заштита на законот со *re{enie* на тогаш надлежниот завод - *Republi~ki zavod za za{tita na spomenicite na kulturata,* бр. 04-283/1 од 15 април 1963 година. Дополнително, неколку години по неговото формирање (1963), *Zavodot za za{tita na spomenicite na kulturata na grad Skopje* како надлежен завод донел ново *re{enie za za{tita na Skopskata ~ar{ija,* бр. 122/75 од 2 мај 1969 година. Со тоа решение било утврдено дека „Скопската чаршија претставува значаен споменик на културата", односно дека „Старата скопска чаршија" се става под заштита на законот „бидејќи претставува значаен споменик на културата". Наедно, наместо во диспозитивот, во образложението на *Re{enieto* било наведено дека комплексот на *Starata ~ar{ija* во тоа време се протегал: „од Даут- пашиниот амам до Бит – Пазар и од Скопското кале и црквата Св. Спас до Серава", со тоа што биле земени предвид и "продавните објекти – дуќани од двете страни на Серава". Како таква, односно како споменик на културата со наведените граници, *Skopskata ~ar{ija* била регистрирана во *Centralniot registar na nedvi`ni spomenici na kulturata* под рег. бр. 842.

Во изминатиот период, се до 1971 година, додека постоела поделена законодавна надлежност меѓу поранешната федерација и Републиката, *Skopskata ~ar{ija* како споменик на културата била заштитувана според тогашните сојузни закони – *Op{tiot zakon za za{tita na spomenicite na kulturata* од 1959 година („Службен лист на ФНРЈ" бр. 17/59) и *Osnovniot zakon za za{tita na spomenicite na kulturata* од 1965 година („Службен лист на СНРЈ" бр. 12/65) од една страна, и републичките закони - *Zakonot za za{tita na spomenicite na kulturata* („Службен весник на НРМ" бр.41/60) и *Zakonot za za{tita na spomenicite na kulturata* од 1965 година („Службен весник на СРМ" бр. 16/65 и 9/68), од друга страна. После тоа, кога заштитата на спомениците на културата преминала во целосна надлежност на Републиката, *Skopskata ~ar{ija* била заштитена според *Zakonot za za{tita na spomenicite na kulturata* од 1973 година („Службен весник на СРМ" бр. 24/73 и 42/76 и „Службен весник на РМ" бр.12/93). Во таа смисла, значи, постојниот акт за заштита на Старата скопска чаршија бил донесен врз основа на републичкиот закон од 1965 година, но за целиот период на важење на Законот од 1973 година (до 31.12.2004 година) не биле направени никакви усогласувања, односно измени и

дополнувања на тој акт. Така, *Re{enieto od* 1969 година останало да биде предметно и за сегашниот преоден режим, под кој е подведена Чаршијата.

Имено, според преодниот режим, со новиот матичен закон - *Zakonot za za{tita na kulturnoto nasledstvo* („Службен весник на РМ" бр. 20/04 и 71/04), што се применува од 1 јануари 2005 година, споменикот на културата *Skopska ~ar{ija* и натаму останува под заштита, но со *privremen status* како *kulturno nasledstvo* што не е *kategorizirano* ниту *revalorizirano* во поглед на другите суштински елементи.Постапката за облигаторната ревалоризација од преодниот режим, исто како и редовната ревалоризација, се спроведува според одредбите на *Zakonot za za{tita na kulturnoto nasledstvo* и предметниот правилник - *Pravilnikot za valorizacija, revalorizacija i kategorizacija na kulturnoto nasledstvo* („Службен весник на РМ" бр.111/05). Во таа смисла, во согласност со член 175 став 4 од Законот, Министерството за култура донесе *Programa za revalorizacija na spomenici na kulturata za periodot 2006-2008 godina*, со која се опфатени вкупно 1187 недвижни споменици на културата. Со таа Програма, ревалоризацијата на *Skopskata ~ar{ija* е утврдена како програмска обврска за 2006 година. Натаму, постапувајќи во смисла на член 35 од Законот, надлежната јавна установа за заштита - *NU Konzervatorski centar Skopje* (поранешниот Завод за заштита на спомениците на културата на град Скопје), подготви елаборат - *Elaborat za revalorizacija na spomenikot na kulturata "Stara skopska ~ar{ija", Skopje,* бр.07-128/6 од 25 септември 2006 година (финална верзија). Претходно, во согласност со член 35 став 7 од Законот, преку формирање на посебна комисија, Министерството за култура обезбеди *revizija* на изворниот текст на *Elaboratot* (бр.07-128/2 од 06.03.2006 година), давајќи одредени забелешки и насоки за преработка, односно доработка на некои делови на Елаборатот. *Elaboratot za revalorizacija na Starata skopska ~ar{ija* претставува солидна стручно-научна основа за донесување на соодветниот *akt za za{tita.*

Zakonot za proglasuvawe na Starata skopska ~ar{ija za kulturno nasledstvo od osobeno zna~ewe, чие донесување се предлага, е дел од нормативната рамка за уредување на односите во областа на заштитата на културното наследство. Тој спаѓа во категоријата *specijalni zakoni* што имаат карактеристики на *akti za proglasuvawe.* Наедно, како *specijalen zakon,* сам по себе, законот чие донесување се предлага овозможува висок степен на индивидуализација на односното заштитено добро, особено преку специфичните решенија во поглед на клучните елементи на самиот закон.

2. Цел на уредувањето на односите

Со законот чие донесување се предлага се уредуваат клучните прашања во поглед на практичните аспекти на заштитата на едно конкретно заштитено добро - *Spomeni~kata celina „Stara skopska ~ar{ija".* Конкретно, станува збор за самата *identifikacija* на односното добро, особено во поглед на неговиот *naziv, kategorija granici i kontaktni zoni,* како и соодветниот *re`im na za{tita, upravuvaweto* со заштитеното добро и слично. Тие прашања, со матичниот закон од предметната област се препуштени на дополнително уредување со *aktot za za{tita,* односно *aktot za proglasuvawe,* доколку за некои од нив не е дадена основа за натамошно доуредување со други акти (пример, разработка на режимот на заштита со детален урбанистички план).

Со донесувањето на законот што се предлага се заокружува неопходната правна рамка за оживотворување на *ustavnata koncepcija za posebna za{tita na dobrata od osobeno kulturno i istorisko zna~ewe opredeleni so zakon,* од една страна, и се создава потребната правна основа за *prakti~na primena na noviot nacionalen model na za{tita,* во поглед на едно конкретно *nedvi`no dobro* со статус на *kulturno nasledstvo od osobeno zna~ewe,* од друга страна. Во таа смисла, се настојува да се создаде единствена, заокружена и поврзана правна целина за ефективна заштита на предметното добро како културно наследство од големо национално значење.

Цел на уредувањето на односите на предложениот начин е:

- индивидуализирање на грижата и засилување на одговорноста на релевантните субјекти во системот за заштита на културното наследство, а во тие рамки, особено, нагласување на местото и улогата на државата и нејзините органи и институции;
- активно вклучување на предметното заштитено добро во современиот развој на локалните заедници и државата и создавање услови за негова ефективна заштита и функционално користење во научно основани граници;
- уважување на современите научни и стручни гледишта за изградување, ревитализација, развој, унапредување и практична примена на стратегијата на интегрирана заштита на старите градски јадра во Републиката;
- обезбедување компатибилност на заштитата на предметната споменична целина со меѓународните протектолошки стандарди;
- спречување на дејствија, појави и влијанија со кои се врши или може да настане оштетување, уништување или деградирање на споменичката целина;
- трајно зачувување на историските, уметничките, архитектонските, урбанистичките, амбиенталните, етнолошките, социолошките и другите научни и културни вредности и нејзината автентичност, единственост, разновидност, интегралност, старост и други слични својства, содржини и функции;
- остварување на крајната цел на заштитата: пренесување на заштитеното добро на идните генерации.

Во законот чие донесување се предлага, назначено место се дава на прашањето за *pravna identifikacija* на односното добро што е предмет на *proglasuvawe*, односно предмет на *za{tita*. Така, пред се, наместо двојниот назив - *Skopska ~ar{ija*, односно *Stara skopska ~ar{ija* - прифатен во постојниот акт за заштита, се предлага задржување на називот: *Stara skopska ~ar{ija*. Наедно, со оглед дека станува збор за *spomeni~ka celina*, како вид *nedvi`no kulturno nasledstvo*, се предлага целосниот официјален назив да гласи - *Spomeni~ka celina „Stara skopska ~ar{ija"*. Инаку, според *nacionalnata klasifikacija na kulturnoto nasledstvo* („Службен весник на РМ” бр.37/06), предметното добро спаѓа во групата *naseleni mesta*, подгрупа *delovi od naselbi*, тип *~ar{ija*, со шифра *1.2.1.2.3*. Во *centralnata evidencija na kulturnoto nasledstvo,* предметното добро се води под единствениот матичен број (ЕМБ) 4-836-001/021 РНД. Од друга страна, според административната поделба, предметното добро се наоѓа на подрачјето на две општини: поголем дел е на подрачјето на општина Чаир и помал дел на подрачјето на општина Центар. Таа се наоѓа на надморска височина од 285 м. и

зафаќа простор со вкупна површина од 12 ха 00 ари 57м², со координати X: 21° 26' 15”- 84” и Y: 42° 00' 08”-56”.

Клучен елемент на правната идентификација на *spomeni~kata celina "Stara skopska ~ar{ija"* е прашањето за нејзината *kategorizacija* според *zna~eweto* што го има. Во случајот, од стручна гледна точка, се оценува дека предметното добро ги исполнува критериумите за категоријата - *kulturno nasledstvo od osobeno zna~ewe*, поткатегорија - *kulturno nasledstvo od golemo zna~ewe*.

Kulturno nasledstvo od golemo zna~ewe, според член 28 став 4 од Законот за заштита на културното наследство е секое добро кое што има големо значење за националната историја, култура, уметност, или технички развој, односно: а) кое претставува сведоштво од поширок интерес за проучување на општествените појави; б) кое се истакнува со својата изворност, репрезентативност во својот вид, разновидност на содржините, облици, изглед функција, старост, зачуваност или со друга типичност, а поради повторување (застапеност во поголем број) не спаѓа во поткатегоријата културно наследство од исклучително значење; в) во кое се содржани делови, односно детали или други вредносни елементи од големо културно и историско значење, г) кое е поврзано со значајни настани и истакнати личности од националната историја и култура. Притоа, односното добро треба да исполнува налмалку еден од наведените критериуми за да биде прогласено за *kulturno nasledstvo od golemo zna~ewe* (чл. 41 став 1 од Законот).

Во конкретниот случај, *Spomeni~kata celina „Stara skopska ~ar{ija"* го исполнува првиот од наведените критериуми – *dokumentiranosta*, изразена како сведоштво од поширок интерес за проучување на општествените појави, односно општествено-економските и културно-историските прилики во одредена епоха, односно период. Имено, токму Старата скопска чаршија и нејзиниот развој сведочат за развојот на градот Скопје во еден подолг временски период. Натаму, предметното добро го исполнува и вториот критериум - *povtorlivosta*, изразена како застапеност во поголем број, а со тоа и како причина за исклучување на Старата скопска чаршија од повисоката поткатегорија. Практично, предметното добро се карактеризира со неколку специфични својства, како што се особено: *starosta*, изразена како време на настанување и постоење (XV-XX век), *raznovidnosta*, изразена како богатство на содржини, односно присутност на различни творечки изрази, структури, облици, појави, процеси или видови, односно типови добра, *integralnosta*, изразена преку степенот на единство на функциите и облиците, вклопеноста на структурите, односно содржините, интеграцијата со средината, поврзаноста на деловите во целината и слично, *vpe~atlivosta*, изразена како репрезентативност во својот вид, ограниченост во време и простор, специфичност на облиците, степенот на присутност на изворните, односно примарните облици, појави, концепција, материјали, техника на изработка, окружување и слично, како и *za~uvanosta*, изразена преку степенот на задржаност на степенот на интегритетот на чаршијата наспрема изворната состојба. Меѓутоа, таква каква што е, Старата скопска чаршија не е *unikatna* ниту *isklu~itelna*. Напротив, според нејзиниот изглед, структура и содржини таа е слична на повеќе други чаршии на Балканот, што ќе рече - за неа е предметен токму критериумот *povtorlivost*. Сепак, на територијата на Република Македонија таа е најголемата чаршија од средновековен, ориентален тип.

Со законот чие донесување се предлага се нудат решенија и во поглед на другите два клучни елементи за идентификација на Старата скопска чаршија - *granicite na Starata skopska ~ar{ija i nejzinite kontaktni zoni*. Така, за разлика од постојниот акт за заштита, во предложениот закон се дава прецизен опис на границите на споменичката целина, а со тоа се отстрануваат можностите за каква било импровизација или недоразбирање во поглед на опфатот на самото добро и дејството на прописите за заштита. Наедно, со законот чие донесување се предлага, за прв пат се определуваат контактните зони на Старата скопска чаршија и се дефинираат нивните граници. Така, за разлика од постојната состојба, се нуди точна идентификација на *za{titenoto podra~je*, сочинето од самото *jadro na Starata skopska ~ar{ija i nejzinite kontaktni zoni*. Дефинирањето на *za{titeno podra~je,* пак, овозможува јасно препознавање на досегот на прописите за заштита на културното наследство, од една страна, и јасно разграничување на надлежностите во врска со тоа, од друга страна. Во таа смисла, сосема основано, се очекува да бидат надминати спорните ситуации што произлегува како последица од недефинираните граници и контактни зони на Старата скопска чаршија.

Во законот чие донесување се предлага, соодветно внимание му е посветено и на прашањето за *re`imot na za{tita, заради што се предлага деталните урбанистички планови што ги донесуваат општините Центар и Чаир да бидат усогласени со Програмата за ревитализација на Старата скопска чаршија.* Со деталните урбанистички планови треба да бидат разработени сите предметни параметри за заштита во законот што се предлага, дадени во форма на клучни насоки. Покрај тоа, во самиот предметен закон се наведени изрично дејствијата што не смеат да се преземаат, односно што се сметаат за забранети.

Заради оспособување на Старата скопска чаршија да служи за задоволување на културните, научните, едукативните, естетските, економските, туристичките и другите потреби на граѓаните, Владата на Република Македонија на предлог на Националниот совет, донесува Програма за ревитализација на Старата скопска чаршија. (член 11).

Во поглед на управувањето со Старата скопска чаршија, се предлага координацијата во реализирањето на заеднички иницијативи, акции или проекти за заштита, уредување, користење и ревитализација на Старата скопска чаршија да ја врши Национанален совет за ревитализација на Старата скопска чаршија, составен од претседател и 10 членови, кои се именуваат од редот на истакнати поединци од областа на заштитата на културното наследство и сродните области, од Исламската верска заедница и од Македонската православна црква, од општините Чаир и Центар, од Здружението на занаетчиите-Чаир, од Националната установа-Конзерваторски центар-Скопје, Националната установа-Национален конзерваторски центар-Скопје, од Јавното претпријатие за станбен и деловен простор на Република Македонија-Скопје и од Управата за заштита на културното наследство.

Со новата поставеност во однос на координирање со управувањето со Старата скопска чаршија интегрално ќе се согледаат и комплексно ќе се анализираат и решат проблемите, со што ќе се задоволат потребите на заштитата, а истовремено ќе се преземаат соодветни чекори за нејзината ревитализација.

3. Акти што треба да се донесат за доследно извршување на законот

Во законот чие донесување се предлага не е предвидено донесување на правилници или друг вид општи правни акти за извршување на законот, освен Програмата за ревитализација на Старата Скопска чаршија (според член 11).

4. Потребни финансиски средства

Донесувањето на предложениот закон нема да наметне зафаќања на нови, дополнителни средства од Буџетот на Република Македонија.

5. Усогласеност со европското законодавство

Со донесувањето на предложениот закон не се врши усогласување со законодавството на Европската унија, бидејќи за регулирање на предметната област не се донесени посебни директиви, односно регулативи. Како релевантни и натаму остануваат одредбите од ратификуваните европски конвенции за заштита на недвижното културно наследство, со кој кореспондира предложениот закон.